

УДК 351.811(477)

С.Г. ГОЛУБОВ, Харківський національний університет внутрішніх справ

МЕТОД ПЕРЕКОНАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВТОІНСПЕКЦІЇ МВС УКРАЇНИ

Ключові слова: адміністративна діяльність, Державна автомобільна інспекція, метод переконання, заохочення

Проблема забезпечення безпеки дорожнього руху визнана як кризова у всьому світі. Такий висновок можна зробити виходячи з даних Всесвітньої організації охорони здоров'я, викладених у «Всесвітній доповіді про попередження дорожньо-транспортного травматизму». Щорічно жертвами дорожньо-транспортних пригод у всьому світі стають 1,2 млн осіб, а близько 50 млн – отримують різного роду пошкодження чи стають інвалідами. Організація Об'єднаних Націй оголосила 2011–2020 роки «Десятиліттям дій з безпеки дорожнього руху». Найбільш високими є показники в країнах з низьким та середнім рівнем доходу на душу населення, до яких відносять і країни СНД. За різними оцінками, якщо ситуація не покращиться, то до 2020 року в цих країнах кількість смертей збільшиться на 65–80 %. Безпосередньо в Україні проблема сягає розмірів глобальної. Людина, її життя, здоров'я і безпека відповідно до Конституції України визнані найвищою соціальною цінністю в нашій державі. Однак, порівняно з країнами Європи стан безпеки дорожнього руху в Україні можна охарактеризувати, як вкрай незадовільний через високий рівень смертності та дорожньо-транспортного травматизму.

За даними Департаменту ДАІ МВС України в середньому за добу у 2012 р. на автодорогах України у дорожньо-транспортних пригодах загинуло 14 осіб і отримали травми більше 100 учасників дорожнього руху. Головною причиною автопригод з постраждалими, які були скоєні впродовж 2012 р., є пере-

вищення безпечної швидкості руху – 6477 автопригод або майже 23,7 % від усіх ДТП із постраждалими. Крім того, в цьому році ДТП відбулися через порушення правил маневрування, порушення правил проїзду перехресть, недодержання дистанції, керування транспортним засобом у нетверезому стані. Слід зауважити, що система управління дорожнім рухом має гарантувати безпечний та безперервний (комфортний) рух, технічне, фінансове, інформаційне і кадрове забезпечення.

Відповідно до «Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ» Державна автомобільна інспекція (Державтоінспекція) є головним органом, на який покладається забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні [1, с.2]. Зокрема, ДАІ виконує наступні функції:

- реалізація в межах своєї компетенції державної політики щодо забезпечення безпеки дорожнього руху;
- організація контролю з додержанням законів, інших нормативних актів з питань безпеки дорожнього руху та охорони навколишнього середовища від шкідливого впливу автотранспортних засобів (далі – транспортних засобів);
- удосконалення регулювання дорожнього руху з метою забезпечення його безпеки та підвищення ефективності використання транспортних засобів;
- виявлення та припинення фактів порушення безпеки дорожнього руху, а також виявлення причин та умов, що сприяють їх вчиненню.

Аналіз рівня смертності й травматизму на транспортних шляхах України дає підстави зробити висновки про необхідність покращення діяльності Державтоінспекції. Першим кроком до вирішення цієї проблеми має бути системне дослідження адміністративної діяльності Державтоінспекції, в тому числі методу переконання.

Актуальність проблеми з точки зору науки полягає у фрагментарності дослідження цієї проблеми у науковій літературі. Окрім того, актуальність цього питання визначається ще й рухом України в напрямку євроінтеграції.

Постійні реформування служби, зміни в її компетенції та в законодавстві призвели до того, що діяльність ДАІ на сьогодні не можна визнати досконалою. Підтвердженням тому є громадська думка щодо діяльності ДАІ, численні звернення учасників дорожнього руху на неправомірні дії її працівників тощо [2, с.109–114]. Все це вимагає вжиття адекватних заходів, спрямованих на вироблення оптимальної моделі організаційно-управлінської діяльності цієї служби. Означені фактори потребують модернізації системи та структури ДАІ, удосконалення вже наявних форм та методів її діяльності, опрацювання та активне впровадження нових, більш ефективних і дієвих, спрямованих на забезпечення необхідного рівня безпеки на автошляхах країни. А це, своєю чергою, зумовлює потребу у відповідних наукових дослідженнях. Різні аспекти діяльності ДАІ висвітлено у працях А.В. Гаркуші, Т.О. Гуржія, С.М. Гусарова, М.М. Долгополової, В.В. Доненка, В.В. Єгупенка, В.В. Новикова, А.М. Подоляки, В.Й. Развадовського, О.Ю. Салманової, А.О. Собакаря, В.І. Феліка, Я.І. Хом'яка та інших вчених.

Таким чином, необхідність вивчення та удосконалення існуючої системи методів діяльності ДАІ, зокрема методу переконання, з одного боку, та відсутність комплексних наукових досліджень цієї проблематики – з іншого, обумовлюють актуальність дослідження методу переконання в діяльності ДАІ в контексті необхідності адміністративно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. Метою даної статті є висвітлення основних проблем у застосуванні методу переконання Державтоінспекцією та висунення шляхів вирішення зазначеної проблеми.

З точки зору термінології поняття «метод» слід розуміти як прийом чи спосіб здійснення чого-небудь. А.Т. Комзюк визначає методи будь-якої діяльності як способи, прийоми, засоби, які використовуються для досягнення поставленої мети і становлять зміст цієї діяльності [3, с.45–49]. За визначенням Р.С. Павловського, метод – це спосіб здійснення функцій, впливу суб'єкта на об'єкт [4, с.164]. В

державному управлінні методи також визначаються як сукупність прийомів, операцій і процедур підготовки та прийняття, організації та контролю виконання рішень [5, с.2].

Тому під методами адміністративної діяльності органів внутрішніх справ слід розуміти цілеспрямований спосіб поведінки, набір дій та засобів, які повторюються і ведуть до вирішення завдань по охороні громадського порядку та громадської безпеки [6, с.25].

Основними методами, які застосовуються працівниками міліції, в тому числі працівниками ДАІ, є методи примусу та переконання. Ці методи проявляються у сукупності прав та обов'язків. Погоджуючись із думкою О.М. Бандурки, переконання можна визначити як систему заходів правового і не правового характеру, які проводяться державними та громадськими органами, що виявляється у здійсненні виховних, роз'яснювальних та заохочувальних методів, спрямованих на формування у громадян розуміння необхідності чіткого виконання законів та інших нормативних актів [6, с.25]. Метод переконання застосовується як працівниками міліції, так і працівниками ДАІ, на протязі усієї діяльності зазначених органів та підрозділів.

Метод переконання є визначальним методом щодо попередження вчинення правопорушень. Переконання становить комплекс виховних, роз'яснювальних та заохочувальних засобів, які здійснюються з метою підвищення організованості, дисципліни громадян, добровільного виконання ними законів. Саме переконання формує правосвідомість, внутрішню готовність до прийняття й виконання загальнообов'язкових правил [6, с.26].

У теорії адміністративного права переконання визначається як система заходів правового і організаційного характеру, які проводяться державними та громадськими організаціями з використанням заохочувальних засобів, спрямованих на формування у громадян розуміння потреби чіткого виконання законів та інших правових актів.

Л.І. Сопільник, характеризуючи метод переконання у діяльності органів адміністратив-

ного наглядю в системі міліції, до яких відноситься Державтоінспекція, зазначає, що ці прийоми в поєднанні з опосередкованим економічним і організаційним впливом складають таку групу способів впливу на піднаглядний об'єкт, що і є основним засобом реалізації організаційних функцій суб'єктів нагляду [7].

При використанні методу переконання в громадян формується необхідність активного й добровільного виконання законів та інших правових актів. Сутністю переконання можна визначити той факт, що переконання являє собою спосіб впливу уповноважених органів на інших учасників суспільних відносин. У свою чергу, змістом переконання є сукупність заходів, які застосовуються для досягнення основної мети самого переконання.

Переконання передуює примусові, який застосовується до громадян, не здатних скерувати свою поведінку у відповідності з державною волею. В У той же час, воно супроводжує заходи примусу. Переплітаючись із заходами адміністративного примусу, переконання відіграє важливу роль у вихованні почуття відповідальності перед суспільством та державою.

Найбільш поширеними формами використання методу переконання є: здійснення систематичної роз'яснювальної роботи щодо норм адміністративно-правових актів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху (агітаційно-пропагандистська робота); критика антигромадських вчинків, ; інформування населення про стан охорони безпеки дорожнього руху; заохочення громадян, які активно беруть участь в підтриманні безпеки дорожнього руху, особистий приклад працівників ДАІ тощо.

Одними з основних форм переконання, які використовуються ДАІ, є такі методи, як профілактична бесіда, прийом порівняння, заохочення (як моральне, так і матеріальне), роз'яснювально-профілактична діяльність тощо.

Якщо розглядати профілактичну бесіду як одну із форм переконання, що застосовуються у діяльності ДАІ, то слід зауважити, що її ефективність багато в чому визначається

умінням застосовувати працівником психолого-педагогічні прийоми виховного впливу: роз'яснення, порівняння, заохочення, виявлення довіри.

Під час використання працівниками ДАІ такого прийому як роз'яснення, слід брати до уваги що необхідний результат може бути досягнутий лише за умови, якщо це буде спиратися на конкретні факти, роз'яснити особі, яка профілакується, у чому полягає сутність його антигромадської поведінки. При умові застосування такого методу необхідно ставити за мету усвідомлення цією особою неправності вчинків, а також важливість особистого прикладу в поведінці працівника ДАІ, недопущення проявів подвійної моралі з питань здійснення посадових обов'язків, професійна компетентність, культура і т. ін.

Застосування прийому порівняння може мати місце у разі необхідності аргументації приведених доводів з метою зміни поглядів співбесідника. Ефективність цього прийому може підвищитися, у випадку наведення прикладу, зразку для наслідування, що буде ґрунтуватися на правдивому матеріалі.

Працівниками ДАІ також широко застосовується така форма переконання як заохочення, яке може бути як моральним, так і матеріальним. Метою застосування даного прийому є стимулювання позитивного поведіння особи, яка профілакується, поведіння, яке буде відповідати приписам нормативно-правових актів.

Моральне заохочення є більш легким у його застосуванні й полягає в позитивній оцінці дій особи, в той час як можливості матеріального заохочення у працівників ДАІ обмежені. У виховно-профілактичній роботі працівник використовує так званий прийом «надання довіри».

Важливим питанням при дослідженні методу переконання є здійснення профілактики працівниками ДАІ.

Практика свідчить, що позитивних результатів домагаються саме ті підрозділи ДАІ, що наголос у своїй індивідуально-профілактичній роботі роблять не на методи примусу, хо-

ча такі і присутні в їхній практиці, а на переконання, надання всебічної допомоги для досягнення головної мети – соціальної адаптації осіб, які мають піддаватись профілактичному впливу.

З огляду останніх досліджень з даної теми, аналізу статистичних даних травматизму на автошляхах України, можна зробити висновок про необхідність вдосконалення застосування працівниками ДАІ методу переконання для попередження порушень правил дорожнього руху (далі – ПДР).

У науковій літературі приводяться такі основні шляхи вирішення зазначеної проблеми:

- підвищення рівню взаємодії працівників ДАІ з представниками громадських формувань, адміністрацією підприємств, організацій, установ, співробітниками інших підрозділів органів внутрішніх справ;

- постійне проведення цілеспрямованого навчання працівників ДАІ формам, методам, прийомам індивідуально-профілактичної роботи, спрямованої на попередження правопорушень ПДР;

- організація регулярного вивчення позитивного досвіду застосування форм і методів індивідуально-профілактичної роботи інших працівників міліції;

- запозичення іноземного досвіду.

Окрім того, проблемою застосування методу переконання є те, що цей метод не регулюється безпосередньо певними нормами права, а зумовлений соціальними, моральними нормами розповсюдженими у суспільстві, важливу роль у застосуванні методу переконання відіграють психологічні навички працівника ДАІ.

Особливе місце займає така форма переконання як проведення роз'яснювально-профілактичної діяльності Державтоінспекції у сфері забезпечення дорожнього руху, яка здійснюється за такими напрямками: організація системи інформування населення про чинне законодавство у сфері безпеки дорожнього руху; підвищення ефективності профілактики дитячого дорожньо-транспортного травматизму; регулярне вивчення громадської думки, розробка на її основі управлінсь-

ких рішень щодо удосконалення діяльності ДАІ; проведення конкурсів, підготовка телепрограм і публікацій у пресі, а також тематичної друкованої продукції на краще висвітлення проблем забезпечення дорожнього руху; активізація впровадження нових форм пропаганди безпеки дорожнього руху.

Основним напрямом суттєвого покращення роботи ДАІ є й залишається забезпечення послідовної реалізації концепції: «Народ і міліція – партнери», подальша гуманізація стосунків працівників ДАІ з учасниками дорожнього руху. З цього приводу в лютому 2001 р. Міністерство внутрішніх справ України видало відповідний наказ «Про невідкладні заходи щодо вдосконалення нагляду за дорожнім рухом працівниками Державтоінспекції України». Згідно з цим документом скориговано функції служби ДАІ, головним завданням якої відтепер є профілактика дорожньо-транспортних пригод, запобігання загибелі й пораненню громадян під час дорожньо-транспортних пригод, комплекс заходів щодо боротьби зі злочинністю на транспорті.

Якщо звернутися до правоохоронної діяльності в сучасних умовах, то можна констатувати, що органи держави, в тому числі підрозділи ДАІ, найчастіше використовують:

- агітаційно-пропагандистська робота, тлумачення норм законів;

- сприяння участі громадян в роботі по забезпеченню безпеки дорожнього руху;

- інформування громадян про стан безпеки дорожнього руху;

- профілактика транспортних правопорушень

- поширення та популяризація передового досвіду боротьби з порушеннями ПДР

- заохочення громадян, які сприяють забезпеченню безпеки дорожнього руху.

Одним з основних напрямків діяльності ДАІ є також агітаційно-пропагандистська робота. Відповідною діяльністю займаються всі працівники ДАІ, але ж слід зауважити, що основна частина з організації пропаганди покладається на окремі відділи. Формами здійснення зазначеної діяльності є виховна робота

на підприємствах, в установах і організаціях, масова пропаганда в засобах масової інформації правил безпеки дорожнього руху. Безпосередньо ця діяльність реалізується шляхом видання плакатів, листівок, навчальних та методичних посібників, організація навчання правилам безпеки дорожнього руху, організація підготовки та підвищення кваліфікації водіїв транспортних засобів, проведення виховних заходів серед населення щодо необхідності дотримання правил дорожнього руху, розвиток мережі відповідних навчальних закладів і т.д. [6, с.192–194].

Слід зауважити, що агітаційно-пропагандистська діяльність здійснюється не лише працівниками ДАІ, але й органами місцевого самоврядування [8, с.236]. Наприклад, до компетенції селищних і сільських Рад та їх виконавчих органів входить проведення серед різних соціально-вікових груп населення профілактичних заходів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, навчання населення Правилам дорожнього руху, здійснення заходів щодо профілактики дитячого дорожньо-транспортного травматизму.

Також профілактика порушень правил дорожнього руху проводиться й серед дітей в автомобістечках, що організуються на дитячих площадках, у парках і зонах відпочинку [9, с.13–20].

У відділах Державтоінспекції МВС України складаються річні та квартальні плани із здійснення, які складаються на підставі обліку і аналізу дорожньо-транспортних подій. Зазначена робота здійснюється за такими основними напрямками: інформування населення про дорожньо-транспортні події та їх наслідки, про умови руху від стану доріг та від інших обставин; пропаганда законодавчих та інших нормативних актів, що регулюють безпеку дорожнього руху; узагальнення та розповсюдження позитивного досвіду щодо забезпечення безпеки руху транспорту і пішоходів.

Отже, проблема забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні є дуже актуальною оскільки щорічно тисячі громадян нашої держави гинуть, стають інвалідами, що спричи-

няє глибокі душевні страждання мільйону громадян – окрім потерпілих, їх близьким та родичам. Непоправною втратою для суспільства є загибель або каліцтво дітей, молоді, що завдає величезної шкоди майбутньому держави. Відносна кількість загиблих у нас в 7–10 разів більша, ніж у розвинених країнах. Наслідки ДТП в Україні завдають збитків у розмірі 1,4 % ВВП. Через кілька років кількість автомобілів, ризику аварійності і збитки подвояться. При невжитті кардинальних заходів з підвищення безпеки на дорогах будуть стримуватися інвестиції в економіку України, через небезпеку пересування та транспортування. Важливим аспектом міжнародних відносин є ставлення до життя і здоров'я людини. Оскільки Державтоінспекція є головним органом у забезпеченні безпеки дорожнього руху України, то стає життєво необхідним подальше удосконалення форм та методів діяльності ДАІ, та особливо методу переконання як найважливішого методу діяльності ДАІ в сфері запобігання порушенням ПДР.

Посилення правосвідомості й організованості громадян робить методи переконання й заохочення дедалі ефективнішими інструментами регулювання громадських відносин. При цьому зростає сфера адміністрування, зменшується кількість випадків невинуватого застосування адміністративно-примусових засобів впливу. Останнім часом у правовій науці більше уваги приділяється такому методу, як заохочення правомірної поведінки громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ»: від 14.04.1997 р., № 341.
2. Бєлих Д. В. Поняття та ознаки адміністративної діяльності Державної автомобільної інспекції МВС України / Д. В. Бєлих // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2011. – № 3 (46). – С. 109–114.
3. Комзюк А. Т. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення / А. Т. Ком-

зюк // Науковий вісник Волинськ. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Юридичні науки. – 1998. – № 11. – С. 45-49.

4. Советское административное право : учебник / под ред. Р. С. Павловского. – К. : Вища шк., 1986. – 414 с.

5. Богуцкий В. В. Акты государственного управления : текст лекций / В. В. Богуцкий. – Х. : 1996. – 20 с.

6. Бандурка О. М. Адміністративна діяльність: Особлива частина : підручник / за заг. ред. проф. О. М. Бандурки. – Х. : Еспада, 2000. – 368 с.

7. Сопільник Л.І. Теорія та практика адмі-

ністративно-правового регулювання безпеки дорожнього руху в Україні: дис. ... доктора юрид. наук / Сопільник Л. І. – Х., 2012. – 422 с.

8. Бандурка О. М. Адміністративна діяльність міліції : підручник / О. М. Бандурка. – Х., 2004. – 448 с.

9. Заросило В. Форми та методи діяльності Державної автомобільної інспекції: напрями вдосконалення в сучасних умовах / Заросило В., Берест О. // Вісник Акад. упр. МВС. – 2010. – № 2 (14). – С. 13–20.

10. Закон України «Про міліцію» : від 20.12.1990 р., № 535-ХІІ // ВВР УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

Голубов С. Г. Метод переконання в діяльності Державтоінспекції МВС України / С. Г. Голубов // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 237–242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arhive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12gcgdmu.pdf>

Визначено поняття методу переконання в діяльності Державтоінспекції. Розглянуто основні форми застосування даного методу в практичній діяльності органів Державтоінспекції. Запропоновано шляхи вдосконалення застосування методу переконання.

Голубов С.Г. Метод убеждения в деятельности Госавтоинспекции МВД Украины

Определено понятие метода убеждения в деятельности Госавтоинспекции. Рассмотрены основные формы использования данного метода в практической деятельности органов Госавтоинспекции. Предложены пути усовершенствования использования метода убеждения.

Golubov S.G. Method of Persuasion in the Activities of Traffic Police of Ministry of Internal Affairs of Ukraine

The notion of persuasion in the State of traffic police is made. Consider the main uses of this method in the practice of traffic police. Ways to improve the use of a method of persuasion Suggested.